

Türkiye’de Açık ve Uzaktan Öğrenme Programlarının Akreditasyonu: Uygulamalar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Accreditation of Open and Distance Learning Programs in Turkey: Practices, Issues and Possible Solutions

Serpil KOÇDAR, Nurhayat KAPAR

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de program akreditasyon kuruluşlarının açık ve uzaktan öğrenmeyle sunulan programların akreditasyonuna ilişkin uygulamalarını incelemek ve bu alanda yaşanan sorunları tespit ederek çözüm önerileri sunmaktır. Nitel olarak desenlenen çalışmanın katılımcıları, Türkiye’de farklı alanlarda faaliyet gösteren dokuz ulusal akreditasyon kuruluşunun yetkililerinden oluşmaktadır. Veriler, hazırlanan bir anket formu ve yarı yapılandırılmış görüşmelerle toplanmıştır. Araştırma sonucunda, mevcut akreditasyon kuruluşlarının bugüne kadar hiçbir açık ve uzaktan öğrenme programını akredite etmediği görülürken, ön lisans ve lisans tamamlama programlarının ilgi alanlarına girmediği saptanmıştır. Buna ek olarak, Türkiye’de açık ve uzaktan öğrenme ile sunulan 505 programdan sadece 32’sinin mevcut ulusal akreditasyon kuruluşlarının faaliyet alanlarına girdiği tespit edilmiştir. Bu çerçevede, çalışmada Türkiye’de açık ve uzaktan öğrenme programlarının akreditasyonu ile ilgili sorunlar ve çözüm önerileri tartışılmıştır. Çalışmanın Türkiye’de eğitim politikalarını oluşturan karar alıcı mercilere, açık ve uzaktan öğretimde kalite güvencesi ve akreditasyon konusunda çalışan araştırmacılara ve uygulamacılara yol göstermesi hedeflenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Açık ve uzaktan öğrenme, Uzaktan öğretim, Program akreditasyon kuruluşları, Kalite güvencesi

ABSTRACT

The purpose of this study is to examine practices of existing national program accreditation agencies in Turkey regarding accreditation of open and distance learning programs. Participants of this qualitative research include authorities of nine national program accreditation agencies in Turkey. Data were collected through a questionnaire and semi-structured interviews. As a result, it was examined that none of the current accreditation agencies had accredited an open and distance learning program before. Moreover, it was determined that associate degree and completion of bachelor’s degree programs were out of the field of interest of the existing accreditation agencies. Besides, it was identified that only 32 of the 505 open and distance learning programs in Turkey were in the field of interest of existing national accreditation agencies. In this regard, issues regarding accreditation of open and distance learning programs and possible solutions were discussed. The study was intended to guide decision makers who establish policies regarding education as well as researchers and practitioners in Turkey.

Keywords: Open and distance learning, Distance education, Program accreditation agencies, Quality assurance

Serpil KOÇDAR (✉)

ORCID ID: 0000-0001-9099-6312

Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Uzaktan Öğretim Bölümü, Eskişehir, Türkiye
Anadolu University, Open Education Faculty, Department of Distance Education, Eskişehir, Turkey
serpilkocdar@gmail.com

Nurhayat KAPAR

ORCID ID: 0000-0002-4675-6562

Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Uzaktan Öğretim Bölümü, Eskişehir, Türkiye
Anadolu University, Open Education Faculty, Department of Distance Education, Eskişehir, Turkey

Geliş Tarihi/Received : 09.02.2017

Kabul Tarihi/Accepted : 08.04.2017

GİRİŞ

Akreditasyon, yüksek eğitim kurumlarında yapılan eğitim-öğretim kalitesinin belirli ölçütlere uygun olarak yürütüldüğünü ortaya koyulması amacıyla yükseköğretim kurumlarının veya programlarının kurum dışından uzmanların katılımıyla yetkili bir kuruluş tarafından değerlendirilerek belirli bir süre için tanınmasıdır (Eaton, 2015; Sanyal & Martin, 2007). Bir kurumun veya kurumdaki bir programın kalitesinin önceden belirlenmiş bir dizi ölçüte uygun olup olmadığını gösterdiğinden, kalite güvencesi kavramı ile yakından ilişkilidir ve yükseköğretim kurumlarında dış kalite güvencesini sağlamanın yaygın bir yolu olarak kullanılmaktadır (Eaton 2015; Sanyal & Martin, 2007). Kalite güvencesi ve akreditasyon, belirlenen bir dizi ölçüte göre bağımsız dış akreditasyon kuruluşları tarafından gerçekleştirilmektedir. Kalite ve akreditasyon uygulamaları her bir ülkenin bulunduğu sosyal ve kültürel çevreye göre şekillenmektedir (Jung et al., 2011).

Türkiye’de yükseköğretimde kalite güvencesi ve akreditasyon sistemlerinin kurulmasına ilişkin çalışmaların, Bologna Süreci ile birlikte 2001 yılından itibaren ivme kazandığı ve çeşitli alanlarda akreditasyon kuruluşlarının faaliyete geçtiği görülmektedir. İki binli yılların başlarından itibaren Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından yetkilendirilen bağımsız ulusal dış kalite güvence kuruluşları çeşitli alanlarda akreditasyon vermeye başlamıştır. Türkiye’de yükseköğretimde kalite güvence sistemleri 2005 yılında YÖK tarafından hazırlanan *Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği* esaslarıncı oluşturulan Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu’nun (YÖDEK) hazırladığı *Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Rehberi*’ne göre yürütülmekteyken; Temmuz 2015 tarihinde *Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği* yürürlüğe girmiştir (Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği, 2015; Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Rehberi, 2007). Bu Yönetmelik ile 2000’li yıllardan itibaren süregelen yükseköğretime erişim ve yükseköğretimde okullaşma oranının artırılmasını içeren sayısal büyümeye odaklı yaklaşımdan, niteliğin artırılması odaklı yaklaşıma geçişin hedeflendiği belirtilmektedir (Saraç, 2015). Bu Yönetmeliğe göre dış kalite güvencesi ve akreditasyon faaliyetlerinin kurumsal değerlendirme ve program akreditasyonu olmak üzere ikili bir yapıda sürdürülmesi öngörülmüştür (Saraç, 2015; Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği, 2015). Kurumsal değerlendirmenin her bir yükseköğretim kurumunun eğitim-öğretim, araştırma ve idari faaliyetlerini içermesi ve her beş yılda bir zorunlu olarak gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Öte yandan, program akreditasyonu süreçlerinin zorunlu olmayıp yükseköğretim kurumlarının kendi isteklerine bağlı olarak gönüllülük esasına göre yürütülmesi söz konusudur. Bu sürecin YÖK tarafından tescil yetkisi verilen akreditasyon kuruluşları tarafından gerçekleştirilmesi ve sürecin teşvik edilmesine yönelik olarak akredite edilen programların tercih kılavuzunda belirtilmesi planlanmıştır (Saraç, 2015; Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği, 2015).

Türkiye’de 2016 yılı itibariyle dokuz program akreditasyon kuruluşu, farklı alanlarda faaliyet göstermektedir. Bu kuruluşlar; Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (MÜDEK), Fen, Edebiyat, Fen- Edebiyat, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakülteleri Öğretim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (FEDEK), Veteriner Hekimliği Eğitim Kurumları ve Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (VEDEK), Tıp Eğitimi Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (TEPDAD), Mimarlık Akreditasyon Kurulu (MİAK), Eğitim Fakülteleri Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (EPDAD), Hemşirelik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (HEPDAK), Eczacılık Eğitimi Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (ECZAKDER) ve Türk Psikologlar Derneği (TPD)’ dir. Adı geçen kuruluşlar, örgün yükseköğretim programlarının akreditasyonu için faaliyet göstermekte, açık ve uzaktan öğrenme programlarının akreditasyonu konusunda herhangi bir çalışmaları olup olmadığı, bu tür programları akredite edip etmedikleri bilinmemektedir. Oysa Yükseköğretim Kurulu 2015-2019 stratejik planında Türkiye yükseköğretim sisteminin, Türkiye’nin demografik eğilimleri ve küresel ekonominin dinamikleri nedenleriyle büyümeye devam ettiği ve bu nedenle daha yoğun olarak yükseköğretimde kalite süreçlerine yönelik politikalar izlenmesi gerektiği belirtilmektedir (YÖK, 2014). Bu amaçla Türkiye’de gerek yüz yüze eğitim programlarının gerekse ön lisans, ikinci öğretim, uzaktan öğretim ve açık öğretim programlarının yeniden ele alınması ve politikalar geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Aynı zamanda yükseköğretimde kalite güvence sistemi ve akreditasyon konularında gerekli düzenlenmelerin yapılması ve yükseköğretim programlarının ulusal ve uluslararası akreditasyona hazır hale getirilmesi gibi önemli bir stratejinin de bulunduğu görülmektedir. Stratejik planın 4.4 no’lu stratejik hedefi olarak *uzaktan öğretim faaliyetlerinin sayı, nitelik ve kapsamının artırılması* öngörülmektedir. Bu hedef aşağıdaki stratejileri kapsamaktadır:

- Uzaktan öğretim programları sayısının ve çeşitliliğinin artırılması,
- Uzaktan öğretim yoluyla sunulan programların kalite süreçlerinin geliştirilmesi,
- Uzaktan öğretim yoluyla sunulan programlarda öğrenci sayısının artırılması,
- Uzaktan öğretimde hayat boyu öğrenim kapasitesinin artırılması,
- Uzaktan ve örgün öğretim programları arasındaki bütünleşmenin sağlanması,
- Uzaktan öğretim yoluyla kamu, özel ve sivil toplum kurumlarının eğitim ihtiyacının karşılanması.

Açık ve uzaktan öğrenme, öğrencilerin ve öğreticilerin zaman ve/veya mekân açısından bir arada olmadığı, öğrenciler, öğreticiler ve kaynaklar arasındaki etkileşimde uzaktan iletişim sistemlerinin kullanıldığı; bu nedenle özel ders tasarımı ve belirli yönetsel düzenlemeler yapılmasını gerektiren bir öğrenme sürecidir (Aydın 2011; Moore & Kearsley, 2012; Simonson et al., 2012). Açık ve uzaktan öğrenme alanındaki uygulamaları ifade

etmek için literatürde uzaktan eğitim, açıköğretim, e-öğrenme, web-tabanlı eğitim ve benzeri farklı kavramlar kullanılmaktadır. Aydın (2011), aralarında küçük farklar olsa da bu kavramların evrensel literatürde genellikle birbirleri yerine kullanıldığını; Türkiye’de ise tamamen pratik nedenlerle uygulamaları farklı biçimde ifade edebilmek ve yasal mevzuatı daha kolay oluşturabilmek amacıyla açık öğretim, uzaktan eğitim ve e-öğrenme kavramlarının farklı uygulamaları nitelemek için kullanıldığını söylemektedir. Aydın’a göre bunun nedeni Türkiye’de 1980’lerde başlayıp devam eden kitlesel Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Sistemi ile son yıllarda daha küçük gruplara odaklanan ve bilgisayar ağlarına dayalı yürütülen uygulamalar arasındaki ayrımı ortaya koymaktır. Aydın, dünyada akademik bir çalışma alanı olarak açık ve uzaktan öğrenme kavramının son yıllarda daha sık kullanılmaya başlandığını ve alanda bir standart sağlanması amacıyla daha kapsayıcı olan açık ve uzaktan öğrenme kavramının kullanılmasını önermektedir.

Açık ve uzaktan öğrenmede kalite güvencesi ve akreditasyon sistemleri dünyada henüz gelişme aşamasındadır (Jung et al., 2011). Birçok ülkede açık ve uzaktan öğrenme kurumları ve programları yüz yüze eğitim için faaliyet gösteren akreditasyon kuruluşları bünyesinde akredite edilmekte; bu yapı içerisinde bazı kuruluşların bu tür kurum ve programlar için farklı yöntem ve ölçütler geliştirdiği, bazı kuruluşların ise yüz yüze eğitimde kullanılan yöntem ve ölçütlerle akreditasyon verdiği görülmektedir (Jung & Latchem, 2012; Swedish National Agency for Higher Education, 2008; Koçdar & Aydın, 2013). Bu uygulamaların yanı sıra, yalnızca Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde sadece açık ve uzaktan öğrenme kurumlarının akreditasyonu için faaliyet gösteren; Uzaktan Eğitim Akreditasyon Komisyonu (“Distance Education Accreditation Commission- DEAC”) adlı bir akreditasyon kuruluşu bulunmaktadır. Benzer şekilde, Türkiye’de de açık ve uzaktan öğrenmede kalite güvencesi ve akreditasyon sistemleri gelişme aşamasındadır (Koçdar & Aydın, 2013). Türkiye’de yükseköğretimde akreditasyon ve kalite güvencesi konusunda yapılan çalışmaların ağırlıklı olarak yüz yüze eğitim kapsamında gerçekleştirildiği; açık ve uzaktan öğrenmede akreditasyonla ilgili sınırlı sayıda çalışmanın bulunduğu söylenebilir. Yüz yüze eğitimi içeren çalışmaların genellikle dünyada ve Türkiye’de yükseköğretimdeki akreditasyon ve kalite güvencesi uygulamalarının yanı sıra bu alandaki sorunları, çözümleri ve model önerilerini içerdiği gözlenmektedir (Aslan, 2009; Gür & Özer, 2012; Özer, 2012; Özer, Gür & Küçükcan, 2011; Süngü & Bayrakçı, 2010; Tezsürücü & Aybarç Bursalıoğlu, 2013). Açık ve uzaktan öğrenme alanında yapılan çalışmalar ise daha çok süreçlerin ve ölçütlerin betimsel olarak incelenmesini veya ölçüt setlerinin ve modellerin geliştirilmesini içermektedir (Bakıoğlu & Can, 2014; Tonbuloğlu & Aydın, 2015; Çolak, Kokoç & Karal, 2011; Kaban & Kılıç Çakmak, 2016; Koçdar & Aydın, 2012; Uysal & Kuzu, 2011; Şimşek, 2012).

Türkiye’de 2015 yılı itibarıyla 187 ön lisans, 70 lisans, 16 lisans tamamlama, 232 yüksek lisans olmak üzere açık ve uzaktan öğrenme ile sunulan 244 farklı türde toplam 505 program olduğu bilinmektedir (Koçdar & Görü Doğan, 2015). Buna ek olarak, uzaktan eğitim, kapasite sorununa bir çözüm olarak hizmet etmekte; Türkiye’de yükseköğretimde öğrenim gören

öğrencilerin %48’inin açık ve uzaktan öğrenme ile sunulan programlara kayıtlı olduğu görülmektedir (YÖK, 2015-2019). Öte yandan, mevcut akreditasyon kuruluşlarının açık ve uzaktan öğrenme programlarının akreditasyonuna ilişkin uygulamaları bilinmemekte olup, bu konuda kararların alınması ve politikaların geliştirilmesi açısından literatürde araştırmalara gereksinim duyulmaktadır. Bu kapsamda, araştırmanın amacı Türkiye’de program akreditasyon kuruluşlarının açık ve uzaktan öğrenmeyle sunulan programların akreditasyonuna ilişkin uygulamalarını incelemek ve bu alanda yaşanan sorunları tespit ederek çözüm önerileri sunmaktır. Bu çerçevede aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmaktadır:

- Türkiye’deki mevcut akreditasyon kuruluşlarının açık ve uzaktan öğrenme programlarının akreditasyonuna ilişkin uygulamaları nelerdir?
- Türkiye’de farklı düzeydeki 505 açık ve uzaktan öğrenme programı hangi ulusal akreditasyon kuruluşu tarafından akredite edilebilir?

YÖNTEM

Nitel olarak desenlenen araştırma, mevcut durumu belirleme-ye yönelik betimsel bir çalışmadır. Nitel araştırmalar, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Araştırmanın katılımcıları Türkiye’de faaliyet gösteren dokuz akreditasyon kuruluşunda görev yapmakta olan dokuz kişiden oluşmaktadır. Her bir akreditasyon kuruluşundan bir kişi ile görüşülmüş olup, bu görüşler kuruluşların resmi görüşlerinden ziyade, kişilerin bireysel görüşlerini yansıtmaktadır. Görüşme yapılan yetkililerin görev dağılımları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Görüşme Yapılan Yetkililerin Görev Dağılımı

Akreditasyon Kuruluşu	Görüşme Yapılan Yetkilinin Görevi
Kuruluş 1	Genel Sekreter
Kuruluş 2	Yönetim Kurulu Başkanı
Kuruluş 3	Yönetim Kurulu Başkanı
Kuruluş 4	Yönetim Kurulu Sekreteri
Kuruluş 5	Akreditasyon Üst Kurulu Başkanı
Kuruluş 6	Yürütücü Sekreter
Kuruluş 7	Yönetim Kurulu Başkanı
Kuruluş 8	Yönetim Kurulu Başkanı
Kuruluş 9	Genel Sekreter

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerini toplamak için, Türkiye’de faaliyet gösteren ulusal akreditasyon kuruluşlarının açık ve uzaktan öğrenme programlarının akreditasyonuna ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik açık uçlu iki soru ve alt sorulardan oluşan anket formu geliştirilmiştir. Anket formunun kapsam ve içerik geçer-

liğini sağlamak amacıyla, üç uzmanın görüşüne sunulmuş, alan uzmanlarından gelen görüş ve öneriler doğrultusunda, anket formuna son şekli verilmiştir. Buna ek olarak, yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Öncelikle araştırma kapsamındaki her bir akreditasyon kuruluşunun web sayfası taranarak kuruluşların e-posta adreslerine ulaşılmış ve bu adreslere çalışmayla ilgili bilginin aktarıldığı, araştırmayla ilgili kiminle görüşülebileceği konusunda bilginin rica edildiği bir e-posta gönderilmiştir. Kuruluş yetkililerinden ikisi çok kısa sürede dönüş yaparak görüşmenin kendileri ile yapılabileceğini belirtmiş ve iletişim bilgilerinin yer aldığı yanıtlar göndermiştir. Bir kuruluş yetkilisi görüşme sorularını e-posta ile talep etmiş ve cevapları da elektronik ortamda çok kısa bir sürede geri iletmiştir. Bir başka kuruluş yetkilisi, yapılan görüşme talebinin takip eden ilk aylık toplantılarında gündeme getirilerek olumlu ya da olumsuz geri dönüş yapacaklarını belirtmiştir. Yoğunlukları nedeniyle ancak bir ay sonra görüşebileceklerini ifade eden kuruluş yetkilisi de olmuştur. 5 Mayıs- 2 Ağustos 2016 tarihleri arasında gerçekleştirilen görüşmeler sürecinde, bazı akreditasyon kuruluşu yetkililerine birçok kez e-posta ve telefonla ulaşılmaya çalışılmıştır. Gelen cevaplar doğrultusunda iletişim bilgilerini gönderen ilgili akreditasyon kuruluşu yetkililerine telefonla ulaşılarak görüşme randevusu alınmış, onların uygun olduğu tarih ve saatte ise görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Akreditasyon kuruluşlarının farklı illerde bulunması ve yoğunlukları nedeniyle görüşmeler Tablo 2'de sunulduğu gibi e-posta ve telefonla görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2: Türkiye'deki Akreditasyon Kuruluşları, Merkezleri ve Görüşme Yöntemi

Akreditasyon Kuruluşu	Merkezi	Görüşme Yöntemi
Kuruluş 1	İstanbul	Telefon görüşmesi
Kuruluş 2	İstanbul	E-posta görüşmesi
Kuruluş 3	Ankara	E-posta görüşmesi
Kuruluş 4	İzmir	Telefon görüşmesi
Kuruluş 5	Ankara	Telefon görüşmesi
Kuruluş 6	İstanbul	E-posta görüşmesi
Kuruluş 7	İstanbul	Telefon görüşmesi
Kuruluş 8	İzmir	E-posta görüşmesi
Kuruluş 9	Ankara	Telefon görüşmesi

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2016) göre, betimsel analizde veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşmede yer alan sorular dikkate alınarak da sunulabilmektedir. Ayrıca, görüşmeye katılanların görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara da yer verilebilmektedir. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde

sunmaktır. Bu çalışmada veriler, araştırma sorularına göre düzenlenmiştir. Telefonla yapılan görüşmelerde, görüşmecilerden izin alınarak görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayda alınmış ve araştırmacı tarafından daha sonra dinlenerek katılımcıların orijinal ifadeleri ile yazıya aktarılmıştır. E-posta ile yapılan görüşmelerde ise; görüşme soruları elektronik ortamda ilgili akreditasyon kuruluşuna gönderilmiş, cevaplar da yine e-posta ile geri alınmıştır. Dökümü yapılan görüşmeler araştırmacı tarafından birkaç kez okunmuştur. Öncelikle araştırma sorularından yola çıkılarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuş; verilerin hangi temalar altında düzenleneceği belirlenmiştir. Daha sonra, elde edilen veriler oluşturulan çerçeveye göre kodlanmıştır. Daha sonra ise düzenlenen veriler tanımlanarak, doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Son olarak, tanımlanan bulgular açıklanarak yorumlanmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla veriler bir başka araştırmacı tarafından da belirlenen temalar altında düzenlenerek kodlanmış ve iki araştırmacı arasında ortaya çıkan kodlama benzerlikleri ve farklılıkları sayısal olarak karşılaştırılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2016) göre, kodlama güvenilirliğinin en az %70 olması gerekmektedir. Bu çalışmada kodlama güvenilirliği Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği; aşağıda verilen güvenilirlik formülüne göre hesaplanmış ve kodlama güvenilirliği %89 olarak bulunmuştur.

$Güvenirlik = \frac{\text{görüş birliği sayısı}}{\text{görüş birliği sayısı} + \text{görüş ayrılığı sayısı}}$

Bu araştırma, Türkiye'de örgün öğretim programlarına akreditasyon veren 9 ulusal akreditasyon kuruluşunun resmi görüşlerini değil, bu kuruluşlarda görev yapmakta olan üst düzey yetkililerin bireysel görüşlerini yansıtmaktadır.

BULGULAR

Akreditasyon Kuruluşlarının Açık ve Uzaktan Öğrenme Programlarının Akreditasyonu Konusundaki Uygulamalarıyla İlgili Bulgular

Akreditasyon kuruluşlarının açık ve uzaktan öğrenme programlarının akreditasyonu ile ilgili uygulamaları, dört alt başlık altında incelenmiştir.

Akreditasyon kuruluşlarının daha önce açık ve uzaktan öğrenme programlarını akredite edip etmedikleri: Akreditasyon kuruluşlarının yetkililerine kuruluşların daha önce bir uzaktan eğitim programını akredite edip etmediği; akredite etmediyse bu konuda çalışmalarının olup olmadığı; varsa bu çalışmaların hangi düzeyde olduğu sorulmuştur. Kuruluş yetkililerinden alınan bilgiye göre, akreditasyon kuruluşlarının hiçbirisi daha önce bir uzaktan eğitim programını akredite etmemiştir.

Kuruluş 4 yetkilisi: "Yok, olması da mümkün değil. Çünkü amacımız bizim sadece fakültesi eğitim programlarının akreditasyonu. Öyle olunca da bu fakültelerinin eğitim programları açıkça da uzaktan öğrenme programı halinde açılmıyor, teklif de edilemiyor."

Sadece Kuruluş 1 yetkilisi açık ve uzaktan öğrenme programlarının akreditasyonuna yönelik çalışmalarının olduğunu belirtmiştir. Kuruluş 1 yetkilisi ön lisans programlarına akredi-

tasyon vermediklerini belirterek, geçmişte alanları ile ilgili kaç tane açık ve uzaktan öğrenme ile sunulan program olduğuna bakıldığını ve o dönemde çok da fazla açık ve uzaktan öğrenme ile sunulan programın çıkmadığını söylemiştir. Talep olması durumunda ise; açık ve uzaktan öğrenme programlarına akreditasyon verebilecekleri yönünde karar alındığını ifade etmiştir.

Kuruluş 1 yetkilisi: "Böyle bir çalışmayı şu bazda yaptık. Türkiye'de kaç tane bu şekilde açık öğretim programı var. Bunların potansiyel akreditasyon istekleri ne olabilir. Biz sadece dört yıllık eğitim programlarına akreditasyon veriyoruz. İki yıllık ön lisans programlarıyla ilgilenmiyoruz. Dört yıllık eğitim programlarına durumuna bakmıştık ve o zaman bir şey çıkartmıştık çok da fazla yoktu o zamanlar bu üç, dört yıl önce ve sonra şöyle bir karar alındı aslında bizim eşdeğer kabul ettiğimiz dünya akreditasyon kuruluşları mesela bunların en başında Amerika'nın akreditasyon kuruluşu bazı uzaktan öğretim programlarına akreditasyon veriyor. Biz de başvuru olursa verebiliriz kararı almıştık."

Açık ve uzaktan öğrenme programlarının akreditasyonu ile ilgili herhangi bir çalışmalarının bulunmadığını belirten akreditasyon kuruluşlarından Kuruluş 5 ve Kuruluş 3 yetkilileri, gündem dışı olsa da bu konunun yavaş yavaş konuşulmaya, tartışılmaya başlanan bir konu olduğunu ifade etmişlerdir. Bu programlardan yararlanan hedef kitle dikkate alındığında, bunun yükseköğretimde çok önem kazandığı belirtilmiştir. Ayrıca, talep olması durumunda açık ve uzaktan öğrenme programları için ölçütlerin belirlenmesi, eğitim programlarının hazırlanması, akreditasyon iş akışı ve dokümanlarının düzenlenmesi gibi çalışmaların mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Kuruluş 5 yetkilisi: "Evet, aslında bu kesinlikle bizim yavaş yavaş konuşmaya başladığımız bir konu. Çünkü, hakikaten kapasiteyi düşündüğünüzde sizin hedef kitleniz, ulaştığınız kişiler, etki faktörünüz düşünüldüğünde orada eğitim kalitesi ve akreditasyon doğal olarak yükseköğretimde çok önem kazanmakta mutlaka bir noktada geleceğimiz bir yer orası bizim. Ama şu aşamada çok minik bebek adımları attığımız için her hangi bir kapsamlı çalışmamız bulunmamakta, sadece fikir olarak zaman zaman konuştuğumuz bir şey."

Kuruluş yetkililerinden dördü bugün olmadığı gibi ileriye dönük çalışmalarının da bulunmadığını ifade etmişlerdir.

Kuruluş 4 yetkilisi: "..... fakülteleri meslek eğitimi verdiği için açıkça da uzaktan öğrenme programı haline dönüşebilecekleri kanaatinde değilim. Böyle bir örneği de yok dünyada zaten uzaktan öğrenme ile fakültesi eğitim programı diye. Bu yüzden de ileriye dönük bu konuda bir çalışmamızda yok doğal olarak."

Kuruluş 9 yetkilisi: "İleriye dönük şu anda yok. Dediğim gibi lisans eğitiminde uzaktan eğitim konusu şu anda düşünülen bir konu değil. Bazı lisansüstü uygulamalarda sadece bazı dersler için olabilen bir yaklaşım, ancak lisans düzeyinde olan bir durum değil."

Akreditasyon Kuruluşlarının Açık ve Uzaktan Öğrenme Programlarını Akredite Etme Konusundaki Tutumları: Kuruluş yetkililerinin beşi açık ve uzaktan öğrenme programını akre-

dite etme konusuna olumlu bakmaktadır. Örneğin, Kuruluş 2 Yetkilisi üzerinde çalışılması durumunda bu tür programların akreditasyonunun mümkün olabileceğini belirtirken; bir başka yetkili, içeriğin ötesinde sadece yöntemi değiştiği için açık ve uzaktan öğrenme programlarının akreditasyonu konusuna olumlu yaklaşıklarını ifade etmiştir. Diğer bir yetkili ise; gerek örgün eğitim, gerekse açık ve uzaktan öğrenme programları olsun, lisans ve lisansüstü düzeyde öğrenci yetiştiren tüm programlarda, ulusal düzeyde belli bir standardı yakalayabilmek için akreditasyona tabi olmalarının önemli bir gereklilik olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, ulusal ve uluslararası alanda yükseköğretim kalite standartlarının güvence altına alınmasında akreditasyonun çok gerekli olduğunu, bu nedenle de çok olumlu olur diye düşündüklerini ifade eden bir yetkili de bulunmaktadır.

Kuruluş 5 yetkilisi: "Ben şimdi derneğe bağlı olan akreditasyon biriminin başkanıyım şu aşamada. Çok olumlu olur diye kurul adına aslında konuşuyor olacağım ama daha çok kendi fikrim bu ama kuruldaki arkadaşlarımda hemfikir olacağını düşünüyorum kesinlikle, ayrıca çok gerekli olduğunu da kesinlikle düşünüyorum aslında sadece ulusal değil uluslararası akreditasyon da çok önem kazanmakta, yükseköğretim kalite standartlarının güvence altına alabilmek için gerçekten."

Kuruluş 6, 7, 8 ve 9 yetkilileri açık ve uzaktan öğrenme programlarının akreditasyonu konusuna olumsuz bakmaktadır. Bunlardan Kuruluş 6 yetkilisi alanları ile ilgili programların uygulamalı bir mesleğin eğitimi olduğunu ve bu tür programların tamamıyla uzaktan eğitim modeliyle sunulmasının pek mümkün olmadığı görüşündedir. Türkiye'de hatta dünyada böyle bir örneğinin bulunmadığı ifade ederek, henüz talep ve tartışma ortamı bulunmayan bir yöntemin üzerinde şimdiden kurumsal bir görüş bildirmenin pek doğru olmayacağı görüşündedir. Kuruluş 7 yetkilisi ise akreditasyon verdikleri alanların Türkiye'de uzaktan eğitimde bulunmadığını bu yüzden açık ve uzaktan öğrenme programlarının akreditasyonu konusunun kendileri için uzak bir hedef olarak görüldüğünü ifade etmiştir.

Kuruluş 6 yetkilisi: ".....'ın ilgi alanı olan "..... eğitimi" uygulamalı bir mesleğin eğitimi olduğundan, tümüyle uzaktan eğitim modelinineğitimine uyarlanabilirliğinin pek mümkün olmadığı görüşündeyiz. Türkiye'de, hatta dünyada, alanında böyle bir örnek de henüz yoktur, olabileceğine yönelik bir talep veya tartışma ortamı da bildiğimiz kadarıyla bulunmamaktadır. Dolayısıyla, var olmayan bir yöntemin akreditasyonunu şimdiden gündeme getirmek ve henüz uygulanmamış ve hatta üzerinde tartışılmamış bir konuda adına kurumsal görüş bildirmek pek doğru olmayacaktır."

Kuruluş 8 yetkilisi: "Bugünkü koşullarda uzaktan eğitim programlarının akredite edilmesi konusunda görüşümüz olumsuzdur."

Kuruluş 9 yetkilisi: " Yanıtım aynı. Çünkü düşündüğümüz bir nokta değil. Bizim eğitimimiz için şu anda olan ya da olabilecek, yakın dönemde olabilecek bir durum olmadığı için böyle bir şey düşünülmüş değil."

Akreditasyon Kuruluşlarının Talep Olması Durumunda Açık ve Uzaktan Öğrenme Programlarını Değerlendirip Değerlendirmeye

yecekleri Yönündeki Görüşleri: Akreditasyon kuruluşlarından altı tanesinin yetkilisi çeşitli koşullar çerçevesinde açık ve uzaktan öğrenme programlarına akreditasyon verebileceklerini, talep olması durumunda bu tür programları değerlendirebileceklerini ifade etmiştir. Kuruluş 9 yetkilisi bu konuya olumsuz yaklaşırken, Kuruluş 6 ve Kuruluş 8 yetkilileri konuyla ilgi görüş belirtmemişlerdir.

Kuruluş 7 yetkilisi: "Tabii ki.. Yani şimdi biz dünyadaki uygulamaları model alıyoruz kendimize. Kendimize özgü projelerimiz de var ama sonuçta dünyanın birikiminden faydalanıyoruz."

Kuruluş 2 yetkilisi: "Ölçütlerimize uygun olması koşuluyla değerlendirilebilir."

Akreditasyon Kuruluşlarının Açık ve Uzaktan Öğrenme Programlarının Akreditasyonunda Hangi Ölçütlerin Kullanılması Gerektiğine İlişkin Görüşleri: Akreditasyon kuruluşu yetkililerinden 2'si bu konuda görüş belirtmezken Kuruluş 3 yetkilisi, yapısı ve işleyişi gereği örgün programların değerlendirilmesi ile açık ve uzaktan öğrenme programlarının değerlendirilmesinde farklı ölçütlerin kullanılması gerektiğini ifade etmiştir.

Kuruluş 3 yetkilisi: "Özellikle uygulamalı programlar üzerine akreditasyon faaliyetlerini yürüten bir kurum olarak; örgün eğitimle, açık ve uzaktan öğrenme programlarının akreditasyon kriterlerinin birbirinden farklı şekilde düzenlenmesi gerektiğine inanılmaktadır. Yapısı ve işleyişi gereği "örgün programların işleyişinin değerlendirilmesi ile açık ve uzaktan öğrenme programlarının değerlendirilmesi farklı ölçütlerin belirlenmesini gerektirir".

Örgün öğretimdeki ölçütlerin kullanılması, yeni ölçütler oluşturulması için ise; *uluslararası çalışmalar göz önüne alınmalı* diyen kuruluş yetkilisinin yanında çok da fazla yeni bir ölçütün ortaya konulacağını düşünmediklerini belirten kuruluş yetkilisi bulunmaktadır. Çıktı değerlendirmesi açısından aynı ölçütlerin kullanılması gerektiğini ancak eğitim süreçlerinin değerlendirilmesinde farklı ölçütlere gereksinim olduğunu belirten, açık ve uzaktan öğrenmenin perspektifindeki özellikleri yoklayabilen, özellikler açısından bir takım çıktılar ortaya koyabilen standartların, ölçütlerin olması gerektiğini ifade eden yetkili de vardır. İçerik olarak örtüşen noktaların yanında, örgün programlarda yapılan program ziyareti gibi uygulamalarda dikkate alınan bazı kriterlerin yerine, açık ve uzaktan öğrenmede farklı kriterlerin kullanılması gerektiğini belirten kuruluş yetkilisi olmuştur. Ayrıca, uzaktan ya da örgün sonuçta aynı sonuçlar ortaya çıkacağı için, ortaya çıkan ürün aynı özelliklere sahip olmak zorunda olduğundan açık ve uzaktan öğrenme programlarının akreditasyonunda kullanılan ölçütlerin büyük ölçüde örgünde kullanılan ölçütlerle aynı olması gerektiğini ifade eden kuruluş yetkilisi de bulunmaktadır.

Kuruluş 7 yetkilisi: "Şimdi şöyle temelde standartlar aynı olabirde; göstergeler ve değerlendirme kısmı tabii teknik boyutu da olduğu için uzaktan eğitimin, yani bir takım farklılıklar olsa bile temelde büyük ölçüde aynı olması gerekir. Çünkü yani sonuçta çıktılar aynı olmak zorunda yani uzaktan örgün fark etmiyor sonuçta ortaya çıkacak ürün belli aynı özelliklere sahip olmak

zorunda. Dolayısıyla bakacağımız şeyler aynı şeyler olmalı yani temel göstergeler aynı olmalı"

Kuruluş 8 yetkilisi: "Çıktı değerlendirmesi açısından aynı ölçütler kullanılmalı. Ancak, eğitim süreçlerinin değerlendirilmesi için farklı ölçütlere gereksinim vardır."

Kuruluş 2 yetkilisi: "Örgün öğretimdeki ölçütler kullanılmalı/ yeni ölçütler oluşturulması için uluslararası çalışmalar göz önüne alınmalı."

Açık ve Uzaktan Öğrenme Programlarının Mevcut Akreditasyon Kuruluşlarının Faaliyet Alanlarına Göre Analiziyle İlgili Bulgular

Bu araştırma sorusunu yanıtlamak için Koçdar ve Görü-Doğan (2015) tarafından yapılan; açık ve uzaktan öğrenme programlarının türleri ve sayılarını içeren çalışma temel alınmıştır. Öncelikle, söz konusu çalışmada belirtilen 244 farklı türdeki ve farklı düzeylerdeki 505 açık ve uzaktan öğrenme programı mevcut dokuz akreditasyon kuruluşunun faaliyet alanlarına göre gruplandırılmıştır. Gruplama sonucunda Kuruluş 6'nın faaliyet alanına giren açık ve uzaktan öğrenme programının bulunmadığı görülürken, hiçbir kuruluşun alanına girmeyip açıkta kalan 147 farklı türde 295 program olduğu tespit edilmiştir. Sonraki aşamada kuruluş 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8 ve 9'un faaliyet alanlarına girebileceği düşünülen farklı alan ve düzeydeki 210 açık ve uzaktan öğrenme programı akreditasyon kuruluşlarının faaliyet alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırmaya göre akreditasyon kuruluşlarının alanlarına girebileceği düşünülen program sayılarının dağılımı Tablo 3'te sunulmuştur.

Akreditasyon kuruluşlarının alanlarına göre sınıflandırılan her bir tablo, ilgili akreditasyon kuruluşu yetkilisine e-posta ile gönderilerek tabloda yer alan açık ve uzaktan öğrenme programlarının alanlarına girip girmediği sorulmuştur. Kuruluş 1 yetkilisi kuruluşlarının sadece dört yıllık lisans programları ile yüksek lisans programlarını değerlendirerek akreditasyon verdiklerini, ön lisans programlarının kuruluşlarının alanına girmediğini belirtmiştir. Aynı zamanda lisans programlarına bir bütün olarak bakıldığını, bu nedenle lisans tamamlama programlarının da kuruluşlarının alanına gireceğini pek sanmadıklarını, fakat duruma göre tartışılabilir bir konu olduğunu ifade etmiştir.

Diğer akreditasyon kuruluşu yetkilileri ise; sadece lisans programlarına akreditasyon verdiklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla, mevcut akreditasyon kuruluşlarının alanlarına girebileceği düşünülen Tablo 3'te sayıları verilen toplam 210 açık ve uzaktan öğrenme programından ön lisans ve lisans tamamlama programları çıkartıldığında, akreditasyon kuruluşlarının alanlarına girip girmediğinin sorgulanacağı 121 program kalmaktadır. Yapılan bu sorgulama sonucunda ise; 121 programdan sadece 32'sinin yukarıda geçen kuruluşların alanına girdiği tespit edilmiştir.

Lisans düzeyinde yapılan analizde; 28 farklı türdeki 70 lisans programından Kuruluş 2' nin faaliyet alanına 19 program, Kuruluş 1' in faaliyet alanına beş programın girdiği tespit edilmiştir. Bu da toplamda sadece 24 açık ve uzaktan öğrenme lisans programının mevcut akreditasyon kuruluşlarının faaliyet alanına girdiğini göstermektedir. Açık ve uzaktan öğrenme program-

larının mevcut akreditasyon kuruluşlarının faaliyet alanına göre sayı ve yüzde olarak dağılımı Şekil 1'de sunulmuştur.

Yüksek lisans düzeyinde yapılan analizde 135 farklı türdeki 232 açık ve uzaktan öğrenme programından sadece sekiz programın, lisans programlarının yanında yüksek lisans programlarına da akreditasyon verdiğini söyleyen Kuruluş 1' in faaliyet alanına girdiği tespit edilmiştir. Düzey ya da alan farklılıklarından dolayı mevcut akreditasyon kuruluşlarının faaliyet alanına girmeyen diğer türdeki lisans ve yüksek lisans programları ise; ne yazık ki ön lisans, lisans tamamlama programları gibi açıkta kalmaktadır.

Genele baktığımızda ise; açık ve uzaktan öğrenme ile sunulan farklı alan ve düzeydeki 505 programdan 473 programın mevcut akreditasyon kuruluşlarının faaliyet alanlarına girmeyerek açıkta kaldığı belirlenmiştir. Açıkta kalan 473 programın sayı ve yüzde olarak dağılımı Şekil 2'de sunulmuştur.

TARTIŞMA ve SONUÇ

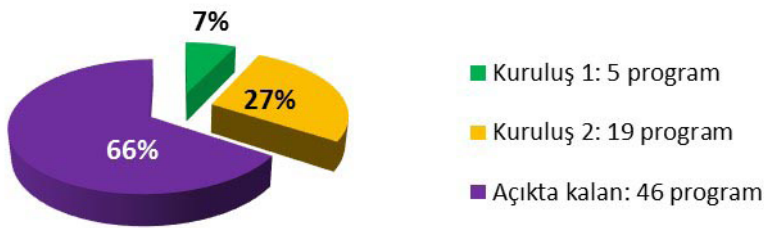
Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de program akreditasyon kuruluşlarının açık ve uzaktan öğrenmeyle sunulan programların akreditasyonuna ilişkin uygulamalarını incelemek ve bu alanda yaşanan sorunları tespit ederek çözüm önerileri sunmaktır. Bu

Tablo 3: Mevcut Akreditasyon Kuruluşlarının Alanlarına Girebileceği Düşünülen Açık ve Uzaktan Öğrenme Program Sayıları

Kuruluş	Düzey				Toplam
	Ön lisans	Lisans	Lisans Tamamlama	Yüksek Lisans	
Kuruluş 1	41	8	1	22	72
Kuruluş 2	3	19	-	18	40
Kuruluş 3	1	-	-	-	-
Kuruluş 4	9	-	-	-	9
Kuruluş 5	-	-	-	1	1
Kuruluş 7	-	-	-	25	25
Kuruluş 8	28	1	3	26	58
Kuruluş 9	3	-	-	1	4
Toplam	85	28	4	93	210

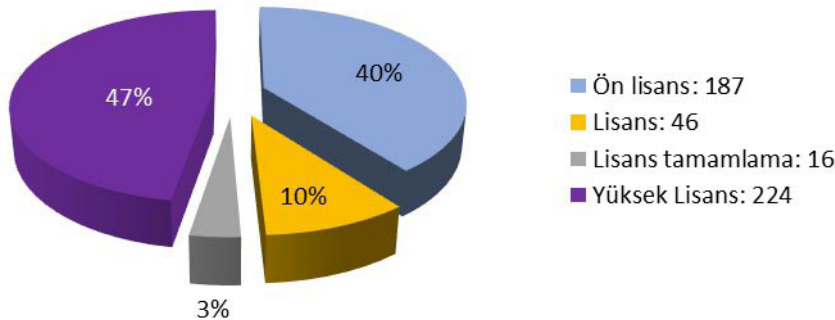
Lisans Programlarının Akreditasyon Kuruluşlarının

Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

Şekil 1: Açık ve uzaktan öğrenme lisans programlarının mevcut akreditasyon kuruluşlarının faaliyet alanına göre dağılımı.

Açıkta Kalan Açık ve Uzaktan Öğrenme Programlarının Dağılımı

Şekil 2: Mevcut akreditasyon kuruluşlarının faaliyet alanlarına göre açıkta kalan açık ve uzaktan öğrenme programlarının dağılımı.

kapsamda, Türkiye'deki mevcut akreditasyon kuruluşlarının açık ve uzaktan öğrenme programlarının akreditasyonuna ilişkin uygulamaları ve farklı düzeydeki 505 açık ve uzaktan öğrenme programının hangi ulusal akreditasyon kuruluşu tarafından akredite edilebileceği araştırılmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda mevcut akreditasyon kuruluşlarının hiçbirisinin daha önce bir açık ve uzaktan öğrenme programını akredite etmediği; buna ek olarak, bir kuruluş haricinde akreditasyon kuruluşlarının bu konuda bir çalışmalarının olmadığı tespit edilmiştir. Buna karşılık, kuruluşlardan bazılarının yetkilileri talep olması durumunda kuruluşlara göre değişiklik gösteren koşullar çerçevesinde açık ve uzaktan öğrenme programlarına akreditasyon verebileceklerini belirtmişlerdir. Yapılan bu araştırma çerçevesinde Türkiye'de açık ve uzaktan öğrenme programlarının akreditasyonu ile ilgili tespit edilen sorunlar aşağıdaki gibidir:

Açık ve uzaktan öğrenme programlarıyla ilgili bilgi eksikliği ve kalite sorunlarından kaynaklanan olumsuz algı: Akreditasyon kuruluşu yetkililerinden bazılarının uygulamalı meslek eğitimi veren program alanlarının, açık ve uzaktan öğrenmeye uygun olmadığını düşünmekte, açık ve uzaktan öğrenme ile sunulan bu tür programların akreditasyonuna mesafeli ya da karşı oldukları gözlenmektedir. Benzer şekilde, Aydın (2011) açık ve uzaktan öğrenme alanına karşı toplumda olumsuz bir algının varlığından bahsetmektedir. Bu olumsuz algının açık ve uzaktan öğrenme alanında kalite sorunlarından kaynaklandığı söylenebilir. Bazı uzmanlar mesleki eğitim programlarının açık ve uzaktan öğrenmeyle sunulamayacağını savunmaktadır. Örneğin, Günay ve Özer (2016) mesleki eğitim için yüz yüze eğitimin daha elverişli olduğunu ve açık öğretim ön lisans öğrencilerinin toplam ön lisans öğrenci sayısı içindeki payının düşürülmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Oysaki dünyada açık ve uzaktan öğrenme ile uygulama içeren ve beceri kazandırmaya yönelik sunulan; mühendislik, hemşirelik, tıp, mimarlık, psikoloji, veterinerlik ve eczacılık gibi meslek eğitimi veren; akredite olmuş birçok lisans, yüksek lisans ve doktora programına rastlamak mümkündür. Dünyadaki en saygın akreditasyon kuruluşlarından bir olan Mühendislik ve Teknoloji Akreditasyon Kurulu ("Accreditation Board for Engineering and Technology, ABET") tarafından akredite edilen birçok uzaktan mühendislik programı bulunmaktadır (ABET, 2017; Görü Doğan & Eby, 2014). Benzer şekilde, hemşirelik alanında da açık ve uzaktan öğrenme programları bulunmaktadır (Boz Yüksekdağ, 2015). Meslek eğitimi veren programlara Kanada Athabasca Üniversitesi'nde *Mimarlık*¹, Avustralya Newcastle Üniversitesi'nde *Ruh Sağlığı Hemşireliği*², İngiltere Londra Üniversitesi'nde *Veteriner Epidemiyoloji ve Halk Sağlığı*³, ABD Doğu Kentucky Üniversitesi'nde *Psikoloji*⁴, ABD Cincinnati Üniversitesi'nde *Hemşirelik*⁵, ABD Florida Üniversitesi'nde *İlaç Kullanımı*⁶ eğitimi veren açık ve

uzaktan öğrenme programları örnek verilebilir. Kısaca, mesleki eğitim verilen programlar dâhil olmak üzere dünyada pek çok alanda açık ve uzaktan öğrenme yöntemiyle sunulan yüksek kalitede programlar bulunmaktadır. Bu tür açık ve uzaktan öğrenme programlarının başarılı bir biçimde sunulduğu ülkelerin ortak özelliği, yükseköğretim kurumlarında iç ve dış kalite güvence ve akreditasyon sistemlerinin ileri düzeyde gelişmiş olmasıdır. Başka bir ifadeyle, kaliteli eğitim olanakları sunma açısından fark yaratan unsur mesleki eğitimin hangi yöntemle verildiği değil, yükseköğretimde sağlam kalite güvence ve akreditasyon sistemlerine sahip olunmasıdır. Bu bağlamda, dünyadaki iyi uygulamalara benzer şekilde Türkiye'de bağımsız, şeffaf ve sürekli işleyen kalite ve akreditasyon süreçleri oluşturulduğunda, kaliteli mesleki eğitim sağlayan açık ve uzaktan öğrenme programlarının başarıyla yürütülebileceği açıktır. Türkiye'de açık ve uzaktan öğrenmeyle sunulan programlara karşı mevcut olan olumsuz algıyı ortadan kaldırmak için YÖK'ün koordinasyonu ile açık ve uzaktan öğrenme programlarının akreditasyonu konusunda mevcut akreditasyon kuruluşlarına yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılması ve bu kuruluşların dünyadaki açık ve uzaktan öğrenme programlarının çeşitleri, işleyişi ve yurtdışındaki akreditasyon kuruluşlarının bu tür programları akredite ederken izledikleri yöntemler konusunda bilgilendirilmeleri önerilebilir.

Ön lisans ve lisans tamamlama programlarının akreditasyon kuruluşlarının ilgi alanları dışında kalması: Türkiye'de 2015 yılı itibarıyla 72 farklı türde 187 ön lisans ve dokuz farklı türde 16 lisans tamamlama programı olduğu bilinmektedir (Koçdar & Görü Doğan, 2015). Buna karşılık, akreditasyon kuruluşları sadece lisans ve yüksek lisans programlarına akreditasyon vermekte; ön lisans ve lisans tamamlama programları akreditasyon kuruluşlarının ilgi alanları dışında kalmaktadır. Bu durumda açık ve uzaktan öğrenme programlarının %40'ını oluşturan ön lisans ve lisans tamamlama programlarında kalite ve akreditasyonun nasıl sağlanacağı bilinmemektedir. Günay ve Özer (2016), Türkiye'de belirli mesleklere yönelik nitelikli işgücü yetiştirmeyi hedefleyen ve iki yıllık eğitim veren ön lisans programlarında kalite sorunlarından bahsetmekte ve ön lisans programları için kalite derneklerinin kurulmasını önermektedir. Bu tür açık ve uzaktan öğrenme programlarında kalite ve akreditasyon süreçlerinin oluşturulması nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi açısından hayati bir öneme sahiptir. Günay (2011), bir ülkede üniversitelerin iş dünyasının ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirmesi, rekabet edebilir mal ve hizmet üretebilmesi ve istihdam sorununu çözebilmesi için mesleki eğitime önem verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Avrupa'da mesleki eğitimde kalitenin sağlanması için her bir ülkede yapılan uygulamalarda bazı farklılıklar gözlemlense de mesleki eğitimde kalite güvencesi ve akreditasyon konusuna özel önem verilmekte ve her bir ülke kendi eğitim kültürüne ve yapısına göre özel uygu-

¹http://calendar.athabasca.ca/undergrad/current/page03_41.php

²<http://www.mastersportal.eu/studies/45824/nursing.html>

³<http://www.mastersportal.eu/studies/89730/veterinary-epidemiology-and-public-health.html>

⁴<http://www.bachelorsportal.eu/studies/58634/psychology.html>

⁵<http://www.bachelorsportal.eu/studies/58013/nursing.html>

⁶<http://www.mastersportal.eu/studies/56290/pharmaceutical-sciences.html>

lamalar yapmaktadır (“European Centre for the Development of Vocational Training”, 2009). Bazı ülkelerde mesleki eğitim için ayrı akreditasyon kuruluşları bulunmaktadır. Bu kapsamda, Türkiye’de ön lisans programlarının mevcut akreditasyon kuruluşlarının faaliyet alanlarına dâhil edilebilirliği üzerine çalışmaların yapılmasının yanı sıra, ön lisans programlarının akreditasyonunda hizmet verecek, uzaktan eğitim konusunda deneyimi olan akademisyenlerin de yer aldığı yeni akreditasyon kuruluşlarının kurulması önerilebilir.

Bazı alanlardaki açık ve uzaktan öğrenme programlarını akredite edecek akreditasyon kuruluşlarının bulunmaması: Bu araştırmanın sonuçlarına göre, mevcut akreditasyon kuruluşlarının faaliyet alanına girmeyen birçok açık ve uzaktan öğrenme programı mevcuttur. Yalnızca 70 lisans programının 24’ü ve 232 yüksek lisans programının sekizi mevcut akreditasyon kuruluşlarının faaliyet alanlarına girmektedir. Başka bir ifadeyle, toplam 302 lisans ve yüksek lisans programının yaklaşık %89’u için akreditasyon başvurusu yapılabilecek bir akreditasyon kuruluşu bulunmamaktadır. Türkiye’deki ön lisans, lisans, lisans tamamlama ve yüksek lisans olmak üzere tüm düzeylerdeki 505 açık ve uzaktan öğrenme programı dikkate alındığında, bu programların sadece %6’sının alanına uygun akreditasyon kuruluşu bulunmaktadır. Bu durum, çeşitli alanlarda; özellikle sosyal ve beşeri bilimler alanında farklı düzeylerdeki programlara akreditasyon verecek akreditasyon kuruluşlarına ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Çimen (2012), Türkiye’de dış kalite değerlendirmesi yapacak ajansların yetersiz olmasının, yükseköğretimde kaliteyi düşüren etmenlerden biri olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada akreditasyon kuruluşlarının alanlarına girmeyen programlar tespit edilmiştir. Bu programlar konularına göre gruplanarak hangi alanlarda akreditasyon kuruluşlarına ihtiyaç olduğu tespit edilebilir ve söz konusu alanlarda akreditasyon kuruluşlarının oluşturulması teşvik edilebilir.

Açık ve uzaktan öğrenme programlarının hangi ölçütlerle akredite edileceği konusundaki görüş ayrılığı: Bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre bazı akreditasyon kuruluşu yetkilileri açık ve uzaktan öğrenme programlarında örgün eğitimdeki ölçütlerin kullanılması gerektiğini belirtirken, bazı yetkililer ek ölçütlerin kullanılmasını; bazıları da bu tür programlar için ayrı ölçütlerin kullanılabileceğini belirtmişlerdir. Başka bir ifadeyle, hangi ölçütlerin kullanılması gerektiği konusunda bir görüş birliği bulunmamaktadır. Benzer şekilde, açık ve uzaktan öğrenmede hangi ölçütlerin kullanılması gerektiği konusu diğer ülkelerde de tartışılmaktadır (Aydın & Koçdar, 2011). Stella ve Gnanam (2004) kalite güvencesi için kullanılacak temel yöntemlerin örgün ve uzaktan eğitim için aynı olması yönünde büyüyen bir uzlaşma olduğunu; ancak uygulamaların farklılaşma derecesi konusunda uzmanlar arasında görüş birliği bulunmadığını belirtmektedir. Açık ve uzaktan öğrenme uygulamalarının kalite ve akreditasyon süreçlerinde örgün eğitimdeki gibi çıktılara odaklı bir değerlendirme süreci olması gerektiği; ancak eğitim programının sunumundaki yöntem farklılığının, ölçütlerde de birtakım farklılaşmaya gidilmesini gerektirdiği görüşü artık hemen hemen tüm açık ve uzaktan öğrenme uzmanlarınca yaygın kabul görmektedir (“European Distance and E-learning Network”, 2016). Bu açıdan, Türkiye’de açık ve

uzaktan öğrenme programlarının akreditasyonu için çalışma gruplarının oluşturularak nasıl bir yaklaşım izlenmesi gerektiği ve ölçütlerin hangi düzeyde farklılaşabileceği konusunda çalışmalara gereksinim duyulmaktadır. Bu amaçla YÖK’ün koordinasyonunda çalışma grupları oluşturulabilir.

Türkiye’de kalite ve akreditasyon sistemlerinin henüz kurulma aşamasında olduğu söylenebilir. Bu süreçte açık ve uzaktan öğrenme programlarında kalite ve akreditasyonun nasıl sağlanacağı göz ardı edilmemelidir. Günay (2011), eğitimde yirmi birinci yüzyılın başlarında yaygın eğilimin, insanların istedikleri alanda, hayatlarının istedikleri döneminde, istedikleri zaman ve yerde eğitim alma imkânına sahip olmaları şeklinde olduğunu belirtmektedir. Açık ve uzaktan öğrenme programları bu eğilime hizmet etmektedir. Bu nedenle, Türkiye’de tüm yükseköğretim düzeylerini ve yöntemlerini kapsayıcı, şeffaf ve özerk akreditasyon sistemlerinin kurulmasına ve politikaların geliştirilmesine gereksinim duyulmaktadır. Çünkü yükseköğretim başarısının temeli, ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde olmak üzere tüm yükseköğretim düzeylerinde yüksek kalitede eğitim gerçekleştirebilmektir (Günay, 2011). Kuşkusuz ki yüz yüze eğitimin yanı sıra açık ve uzaktan öğrenme programlarını da kapsayan kalite güvencesi ve akreditasyon sistemlerinin kurulması; bütüncül kalite politikalarının geliştirilmesi, yükseköğretim hedeflerinin sağlanması ve böylece başarıya ulaşılması açısından önemli bir role sahip olacaktır.

KAYNAKLAR

- Accreditation Board for Engineering and Technology (ABET). (2017). Online programs. Retrieved from <http://www.abet.org/accreditation/new-to-accreditation/online-programs/>
- Aslan, B. (2009). Çeşitli ülkelerde yükseköğretimde akreditasyon ve Türk yükseköğretimindeki gelişmeler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(19), 287-309.
- Aydın, C. H. (2011). *Açık ve uzaktan öğrenme: öğrenci adaylarının bakış açısı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, C. H., & Koçdar, S. (2011). Practices of European quality assurance and accreditation agencies for the evaluation of distance education settings. *EADTU Yıllık Konferans’ında sunulan bildiri*, 59-77.
- Bakioğlu, A., & Can, E. (2014). *Uzaktan eğitimde kalite ve akreditasyon*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Boz Yüksekdağ, B. (2015). The experts in design of distance nursing education. In Eby G., & Yüzer T.V. (Eds.). *Identification, evaluation, and perceptions of distance education experts* (pp. 106-120). Hershey PA: IGI Global.
- European Centre for the Development of Vocational Training. (2009). *Accreditation and quality assurance in vocational education and training selected european approaches*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Retrieved from www.cedefop.europa.eu/files/.../4089_en.pdf
- Çimen, O. (2012). Yükseköğretimde talep-finansman-kalite ilişkisi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 6, 159-182.
- Çolak, C., Kokoç, C., & Karal, H. (2011). Uzaktan eğitimde akreditasyon. *IETC 2011 Konferans’ında sunulan bildiri*, 2071-2079.

- Eaton, J. S. (2015). *An overview of U. S. accreditation*. Washington DC: Council for Higher Education. Retrieved from 20036-1135http://www.chea.org/pdf/Overview%20of%20US%20Accreditation%202015.pdf
- European Distance and E-learning Network. (2016). Quality in open, online and technology enhanced learning. Retrieved from https://eden-online.adobeconnect.com/p4vvr2g7g4/?launcher=false&fcsContent=true&pbMode=normal
- Görü-Doğan, T., & Eby, G. (2014). Türkiye’de uzaktan bilgisayar mühendisliği lisans eğitimine ilişkin bir model. *Gümüşhane Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 64-74.
- Günay, D., & Özer, M. (2016). Türkiye’de meslek yüksekokullarının 2000’li yıllardaki gelişimi ve mevcut zorluklar. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 6(1), 1-12.
- Günay, D. (2011). Türk yükseköğretiminin yeniden yapılandırılması bağlamında sorunlar, eğilimler, ilkeler ve öneriler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(3), 113-121.
- Gür, B. S., & Özer, M. (2012). *Türkiye’de yükseköğretimin yeniden yapılandırılması ve kalite güvence sistemi*. Ankara: Pelin Ofset.
- Jung, I., & Latchem, C. (2012). Quality assurance and accreditation in open and distance learning. In Jung I. & Latchem C. (Eds.), *Quality assurance and accreditation in distance education and e-learning: models, policies and research* (pp. 13-22). Newyork, NY: Routledge.
- Jung, I., Wong, T.M., Li, C., Baigaltugs, S., & Belawati, T. (2011). Quality assurance in Asian distance education: diverse approaches and common culture. *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 12(6), 63-83.
- Kaban, A., & Kılıç Çakmak, E. (2016). Uzaktan eğitim kalite standartlarının belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(2), 719-736.
- Koçdar, S. & Aydın, C.H. (2012). Accreditation of open and distance learning: a framework for Turkey. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 13(3), 97-120.
- Koçdar, S., & Aydın, C. H. (2013). Açık ve uzaktan öğrenme programlarında akreditasyon: Türkiye için bir model önerisi. *International Conference on Quality in Higher Education 2013 Konferansı’nda sunulan bildiri*.
- Koçdar, S., & Görü-Doğan, T. (2015). Türkiye’deki açık ve uzaktan öğrenme programlarının bir analizi: eğilimler ve öneriler. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 23-36.
- Miles, M. B., & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. Thousand Oaks, California: SAGE.
- Moore, M. G., & Kearsley, G. (2012). *Distance education: a systems view of online learning* New York: Cengage.
- Özer, M. (2012). Türkiye’de yükseköğretimin yeniden yapılandırılması ve kalite güvence sistemi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2(1), 18-23.
- Özer, M., Gür, B.S., & Küçükcan, T. (2011). Kalite güvencesi: Türkiye yükseköğretimi için stratejik tercihler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(29), 59-65.
- Sanyal, B. C., & Martin, M. (2007). Quality assurance and the role of accreditation: an overview. In *Higher education in the World 2007: accreditation for quality assurance: what is at stake?* (pp. 3-17). GUNI Series on the Social Commitment of Universities 2. New York: Palgrave Macmillan.
- Saraç, Y. (2015). Retrieved from http://www.yok.gov.tr/documents/10279/20633177/YOK_Baskani_Sarac_Kalite_Kurulu_Konusma_Metni.pdf/
- Simonson, M. Smaldino, S., Albright, M., & Zvacek, S. (2012). *Teaching and learning at a distance: foundations of distance education*. Boston: Allyn & Bacon.
- Stella, A., & Gnanam, A. (2004). Quality assurance in distance education: the challenges to be addressed. *Higher Education*, 47(1), 143-160.
- Süngü, H., & Bayrakçı, M. (2010). Bolonya süreci sonrası yükseköğretimde akreditasyon çalışmaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(4), 895-912.
- Swedish National Agency for Higher Education. (2008). *E-Learning quality: aspects and criteria for evaluation of e-learning in higher education* (Report 2008: 11 R). Stockholm: Swedish National Agency for Higher Education. Retrieved from http://www.eadtu.nl/e-xcellencelabel/files/0811R.pdf
- Şimşek, N. (2012). Uzaktan eğitimde kalite göstergeleri ve teknoloji temelli uzaktan eğitimin bu göstergeler açısından değerlendirilmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 11 (21), 1-24.
- Tezsürücü, D., & Aybarç Bursalıoğlu, S. (2013). Yükseköğretimde değişim: kalite arayışları. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 97-108.
- Tonbuloğlu, B., & Aydın, H. (2015). Uzaktan eğitimde kalite standartları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 55-70.
- Uysal, Ö., & Kuzu, A. (2011). Çevrimiçi Eğitimde Kalite Standartları: Amerika Örnekleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 1(1), 49-74.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Rehberi. (2007). Retrieved from http://www.yodek.org.tr/yodek/files/7aa12f8d2582deb44d4249c7aa4a2020.pdf
- Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği. (2015). Retrieved from http://yok.gov.tr/documents/23233405 /23540205/Y%C3%9CKSEK%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M+KAL%C4%B0TE+G%C3%9CVENCES%C4%B0%20Y%C3%96NETMEL%C4%B0%C4%9E%C4%B0.pdf/e5812b5a-5b41-4b2d-a194-25842b4aa315
- Yükseköğretim Kurulu (2014). Yükseköğretim Kurulu stratejik planı 2015-2019. Retrieved from https://www.yok.gov.tr/documents/10279/14571052/yuksekogretim_kurulu_2015_2019_stratejik_plani.pdf/0eb5d6db-565b-495e-a470-8823f7e6f6b9